

Гласило на Економски факултет - Прилеп

Бр:4

Септември 2011

ИНТЕГРАЦИЈА
КВАНТУМ
ДИВИДЕНДА
РЕСУРСИ
ЛИЗИНГ
ДЕФЛАЦИЈА
БУЏЕТ
КАРТЕЛ
ЛИКВИДАЦИЈА
СИМУЛАЦИЈА
ДАМПИНГ

ЕКВИЛИБРИУМ

Економски факултет – Прилеп
ЕКВИЛИБРИУМ бр.4
Редакциски одбор

проф. д-р Ѓорѓи Манчески; доц.д-р Марјан Ангелески; проф.д-р Славица Роческа; проф.д-р Гордана Витанова;
проф.д-р Гордана Трајкоска; проф.д-р Димко Кокароски; проф. д-р Љупчо Печијарески;
проф.д-р Каролина Илиеска; доц.д-р Снежана Саламовска; проф.д-р Маргарита Јанеска; доц.д-р Димитар Николоски

лектура: Анкица Стојаноска
техничка обработка: Виолета Глигоровски

Издавач: Економски факултет - Прилеп
Печати: Провиста, Прилеп
Тираж:1000

СОДРЖИНА

Воведен збор
Марјан Ангелески.....стр.3

Интерен повик за научноистражувачки
проекти
Димитар Николоски.....стр.4

Заеднички MBA студии со Френклин универзитетот
од САД
Никола Димески.....стр.5

Мислењето и јазикот есенцијални атрибути на
научното спознавање
Љупчо Печијарески.....стр.7

Маркетиншки импликации на специфичните
карактеристики на услугите
Каролина Илиеска.....стр.10

Примената на иновативните едукациски методи –
битен фактор во зголемувањето на квалитетот на
наставно-научниот процес
Снежана Мојсовска Саламовска.....стр.13

Нобелова награда за економија
Димитар Николоски.....стр.15

Од студискиот престој во Велика Британија
Дејан Здравески.....стр.17

Можеш ли да го откриеш впиеното во тебе?!
Анкица Стојаноска.....стр.20

Една поинаква приказна
АИЕСЕК.....стр.21

КАЛЕНДАР НА НАСТАНИ.....стр.23

Воведен збор

Марјан Ангелески

Со овој, четврт по ред, број се заокружува една година од постоењето на гласилото „Еквилибриум“. Полека, но сигурно ова гласило започна да се наметнува со своите информациски и едукациски содржини како кај студентите од Економскиот факултет – Прилеп, така и кај пошироката јавност. И овојпат, како и во претходните броеви се понудени интересни текстови што, се надеваме, ќе го задржат вашето внимание и ќе ве збогатат со корисни информации.

На прагот сме на уште една академска година. И оваа година вратите на факултетот широко се отворени за новите студенти - бруцоши на кои, од името на сите вработени на Економскиот факултет – Прилеп, сакам да им посакам срдечно добредојде и успех во студирањето. Се надевам дека предизвикот да студираат на Економскиот факултет - Прилеп во целост ќе ги исполни нивните очекувања, а студентскиот живот ќе го паметат според пријатни моменти и доживувања. Сигурен сум дека и новите студенти максимално ќе ја искористат можноста за откривање на тајните на економската наука и стекнување знаења од областите на меѓународната економија и бизнисот, маркетингот, менаџментот, сметководството, финансиите и ревизијата, бизнис администрацијата, бизнис информатиката, финансискиот менаџмент и електронскиот бизнис.

Почетокот на новата академска година се совпаѓа со подготовките за упис на нови студенти на вториот циклус - последипломски студии. Имено, покрај на првиот циклус (додипломски студии), Економскиот факултет - Прилеп нуди широка палета студии и на вториот циклус (последипломски студии) на коишто студентите можат да ги продабочат своите знаења и да се стекнат со звањето магистер на науки. Конкурсот за запишување на втор циклус студии е веќе објавен и сите заинтересирани можат подеталните информации да ги најдат на web страницата на Факултетот.

И во овој број, покрај веќе воспоставените рубрики, се нудат голем број интересни содржини и информации од коишто би ги издвоил: интерниот повик за научноистражувачки проекти, што е во реализација на Центарот за научно-истражувачка работа на Економскиот факултет – Прилеп, информациите за заедничката MBA студиска програма на Економскиот факултет - Прилеп со Френклин универзитетот од САД чишто уписи се во тек, текстовите од студентите, членовите на асоцијацијата АИЕСЕК, кои во овој број пишуваат за „една поинаква приказна“ и кои станаа неизбежна рубрика на гласилото „Еквилибриум“, како и многу други корисни содржини. Во овој контекст би сакал да го потенцирам и календарот на активности за зимскиот семестар во академската 2011/2012 год. со којшто е заокружена содржината на гласилото.

Интерен повик за научноистражувачки проекти

Димитар Николоски

Работата во високото образование, според својата природа, е повеќедимензионална, односно покрај наставната ја опфаќа и научно-истражувачката компонента. Тоа беше потенцирано и во најновите измени и дополнувања на Законот за високото образование кадешто, во критериумите за избор во наставно-научни звања, посебен акцент беше ставен врз бројот на публикуваните научни трудови во одделни списанија со импакт фактор и учество на меѓународни научни конференции.

Во таа насока, Деканската управа на Економскиот факултет-Прилеп, во јуни оваа година, донесе одлука за објавување на првиот интерен повик за истражувачки проекти во нашата институција. Целта на овој интерен повик е да се поттикне научноистражувачката работа на наставничкиот и соработничкиот кадар на Факултетот, што би требало да доведе до зголемен број публикувани трудови во домашни и меѓународни стручни списанија. Првиот интерен повик наиде на особено голем одзив од страна на наставниците и соработниците во Факултетот што, изразено низ бројки, значи дека беа пријавени вкупно 17 предлог- истражувачки проекти во чии проектни тимови учествуваат вкупно 30 наставници и соработници.

Согласно утврдената динамика, предложените проектни истражувања траба да се спроведат во период 6 месеци, во текот на зимскиот семестар 2011/12 година. Притоа, Економскиот факултет-Прилеп е подготвен логистички да ја помогне реализацијата на истражувањата, односно да ги покрие материјалните трошоци што би произлегле во текот на нивната реализација. Секое истражување на крај би требало да резултира со публикување научен труд во стручно списание со импакт-фактор или со учество на меѓународна научна конференција.

Во контекст на првиот интерен повик, на 3 септември оваа година во хотелот „Монтана Палас“ - Крушево беше организирана работилница на којашто беа презентирани и дискутирани предлог-истражувачките проекти. Оваа работилница ги даде очекуваните резултати, односно секој проектен тим го презентираше своето предлог-истражување и доби корисни сугестии за одделни идни подобрувања. Истовремено, беше констатирано дека при изработката на предлог – истражувањата акцентот бил ставен врз оригиналноста, актуелноста

и релевантноста на истражуваните проблеми. Се надеваме дека ваквите настани ќе станат вообичаена пракса во работењето, и на тој начин, Економскиот факултет-Прилеп ќе продолжи активно да придонесува за развојот на економската наука во Република Македонија.

Работилница
Предлог истражувачки проекти
03.09.2011 година, Монтана, Крушево

Во периодот од 1-12 мај, а во својство на координатор на заедничките MBA студии на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола и Френклин универзитетот од Охајо, САД, м-р Никола Димески зеде активно учество во програмата за размена на координаторите на Френклин MBA студиите, организирана од Френклин универзитетот што се одржа во Колумбос, Охајо, САД. Во програмата, исто така, учествуваа и координаторите и партнерски институции од следниве универзитети:

Wroclaw School of Banking, Poland
TEB Academia, Poland
Modern College of Business and Science, Oman
National Mining University, Ukraine
University of Economics of Bratislava, Slovakia
Vietnam National University, Vietnam
Megatrend University, Serbia.

Градот Колумбос (Columbus), каде што е сместен Френклин универзитетот, е главен град и најголем во американската сојузна држава Охајо (Ohio). Името го добил според истражувачот Кристофер Колумбос, а четири години по формирањето, во 1816 година, тој станал главен град на државата. Економијата на градот е разновидна и се заснова на образованието, банкарскиот сектор, одбраната, авијацијата, прехранбената, металската и текстилната индустрија, логистиката и технологијата. Колумбос е дом на најголемиот приватен институт за истражување и развој во светот, Battelle Memorial Institute. Тој, исто така, е седиште на CAS (Chemical Abstracts Service), најголемата компанија во светот за складирање, обработка, услуги, односно најнапреден извор на дигитални информации од областа на хемијата што се користат за разновидни научни истражувања и откритија. Во Колумбос се наоѓа Ohio State University, најголемиот образовен центар во САД. Дополнително, пак, големи светски корпорации имаат свои седишта токму во Колумбос. Во 2007 година магазинот, fDi Magazine го рангира Колумбос како трет град на иднината во САД. Во 2008 година познатиот магазин, Forbes Magazine, го рангира како број 1 моментален и иден технолошки град во САД, а истата година, пак, Market Watch го избира Колумбос за седмо најдобро место за бизнис во САД. Во 2009 година Business Week го избира Колумбос за најдоброто место во САД за подигнување семејство, додека во истата година зоолошката градина и

аквариумот на Колумбос беше рангирана како број 1 дестинација од USA Travel Guide. Во 2011 година пет компании од градот се позиционирани на листата на U.S. Fortune 500. Сето ова говори не само за економскиот и технолошкиот развој на Колумбос, туку и за целокупното значење на овој град за Соединетите Американски Држави.

Лидер во студирањето на далечина

Френклин универзитетот е приватна непрофитна акредитирана високообразовна институција, основана во 1902 година во Колумбос, Охајо, со цел да едуцира возрасни луѓе кои имаат амбиции да го продолжат своето образование паралелно со своите секојдневни обврски. Во рамките на Универзитетот функционираат три колеџи, и тоа, Колеџ по уметност, наука и технологии, Колеџ по бизнис и Колеџ по здравство и јавна администрација. Денес, Френклин универзитетот претставува најголем центар за образование за вработени луѓе и со 11.000 студенти годишно е трет најголем приватен универзитет во Охајо. Френклин универзитетот нуди додипломски и постдипломски студии како online, така и на пет локации во САД, додека нивната MBA програма е достапна и во меѓународни рамки и тоа во: Полска, Словачка, Украина, Оман, Виетнам, Србија, Кина, а од 2011 година и во Република Македонија. Универзитетот е лидер во online наставата за што, најпрвин во 2008 година, MBA програмата на Френклин е рангирана во топ 40. најдобар избор од GetEducated.com, а истата година од OEDb (Online Education Database) Универзитетот е избран во најдобрите 20 online образовни институции за во 2010 година од GetEducated.com MBA програмата да биде избрана за Нај-програма меѓу 250 MBA програми, од 90 различни високообразовни институции, што се нудат за учење на далечина. Нивниот начин на настава е навистина уникатен, така што студентите можат да изберат кој предмет на каков начин ќе го слушаат - преку интернет или преку настава во Универзитетот. Уникатниот систем за учење преку интернет, достапен на myFranklin, на студентите им обезбедува целосен пристап, како до материјалите за определен предмет, така и до видео предавањата, тестирањето, електронската библиотека и сè што е потребно за да се овозможи настава од највисок квалитет. Најинтересниот дел од уникатноста на наставата на Френклин е начинот на создавање определена наставна програма. Имено, наставната програма и изборот на литература за секој предмет е создаден од тим на професионалци од областа на предметот, професори, но и признати

експерти и директори на големи компании, додека професорот кој ќе го предава предметот не учествува во создавањето на програмата и може само да даде забелешки по нејзиното изготвување. Овој концепт на Френклин универзитетот функционира повеќе години и мнозинството смета дека успехот што се постигнува со програмите и студентите во голема мера се должи токму на овој уникатен пристап на создавање на еден од најважните делови во наставата, а тоа е наставната програма.

Првите американски MBA студии во Македонија

MBA студиите се најпопуларната студиска програма на Френклин универзитетот, а од 2010 години, со потпишувањето на Договорот помеѓу Френклин универзитетот и УКЛО и по акредитацијата на оваа програма од страна на Министерството за образование и наука на Република Македонија, оваа програма ќе биде достапна и во нашата држава, а наставата ќе се изведува на Економскиот факултет – Прилеп.

Имено, станува збор за единствена можност на студентите во Република Македонија. Ова ќе биде за првпат во нашата држава да се нуди еден ваков вид програма - постдипломски MBA студии, при што студентите ќе студираат според услови како да студираат во САД, да користат методи, учебници и учебни помагала како и студентите во САД. Студиите комплетно ќе се изведуваат на англиски јазик од истите професори кои ги предаваат соодветните предмети на американските студенти во САД, а по завршувањето на студиите, студентите ќе се стекнат со акредитирана американска диплома. Големо е и признанието за квалитетот на образовниот процес што се одвива на Економскиот факултет – Прилеп, затоа што тој успешно го помина процесот на акредитација на просторните и техничките услови од страна на американска институција за акредитација на високообразовните институции во САД. Тоа претставува уште една потврда за улогата што Економскиот факултет – Прилеп ја има во образовниот процес во Република Македонија а Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола го издвојува како единствен универзитет во Република Македонија што ќе им понуди студентите квалитетна американска MBA студиска програма од втор циклус студии.

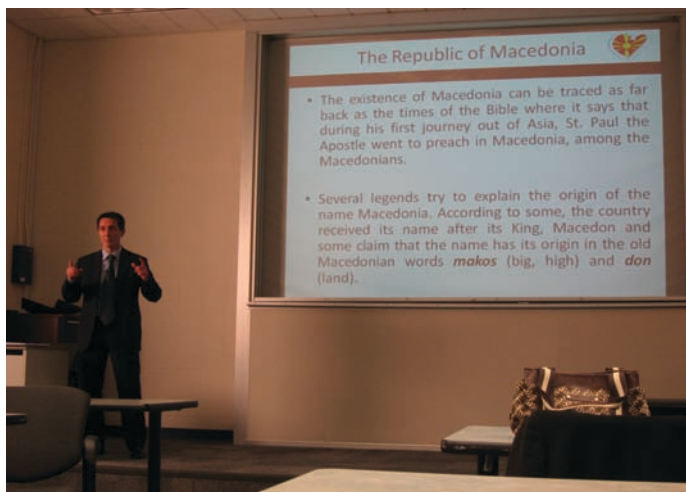
Посета на Френклин универзитетот

По преземените подготовки од страна на УКЛО и Економскиот факултет – Прилеп од ноември оваа година се очекува да започне студирањето на првата генерација постдипломци на заедничките MBA студии со Френклин универзитетот. За таа

цел од големо значење беше моето учество во програмата за размена на искуства, едукација и обука на координаторите на MBA студиите што овој Универзитет го нуди надвор од САД. Притоа, програмата за размена вклучуваше повеќе семинари, предавања, обуки и презентации преку коишто бевме запознати со повеќе аспекти поврзани со MBA студиите, но и со историјата, профилот и идните насоки на Френклин универзитетот, како високообразовна институција. Сето тоа е особено значајно за реализација на MBA студиите во Република Македонија, но и за други програми што би се реализирале во иднина, не само меѓу овие две високообразовни институции, туку и меѓу сите партнерски институции на Френклин универзитетот. Исто така, беа презентирани високообразовните системи на државите од каде што доаѓаат координаторите, високообразовните институции, како и државите, градовите и нивната култура.

Презентацијата за профилот, традициите и историјата на Република Македонија, како и за Универзитетот „Св. Климент Охридски“ – Битола и Економскиот факултет – Прилеп беше многу успешна, но и мошне значајна, особено за промоција на нашата држава и институции, но и за запознавање на американските професорите кои би предавале на MBA студиите. Во тој контекст беа презентирани важни карактеристики за државата, културниот аспект, како и институцијата со којашто би соработувале. Во рамките на програмата се реализира и средба со градоначалникот на Колумбос кој доаѓа од редовите на демократите, Мајкл Колман (Michael B. Coleman). Тој ни ги пренесе своите искуства како во делот на економијата, така и во делот на образовните реформи што ги презема градот Колумбос. Исто така, беше реализирана и средба со Трејси Херд (Tracy Heard), претставник во Советот на градот Колумбос и координатор на советниците од редовите на демократите. При овие средби претставниците на Колумбос беа запознати со профилот на Република Македонија и активностите како на Универзитетот Св. „Климент Охридски“ – Битола, така и на Економскиот факултет – Прилеп. Во рамките на програмата за размена, координаторите имаа чест да присуствуваат на церемонијата за доделување дипломи на дипломираните додипломци и постдипломци на Франклин Универзитетот.

Оваа соработка претставува значајна потврда дека и во Република Македонија постојат високообразовни институции што можат да понудат врвен квалитет и врвни студиски програми на македонските студенти.

Процесот на сознавање на стварноста, особено нејзиното научно спознание, во себе вклучува два, значајни, момента: искуственото констатирање на фактите и мислењето сфатено како облик на расудување, објаснување и изведување на заклучоци.

Искуственото констатирање на фактите е резултат на човековата способност за перцепција којашто му овозможува да ја регистрира – идентификува стварноста со помош на сетилата. Од друга страна, процесот на мислење, којшто претставува развојно, креативно и систематично, творечко, активно сфаќање на објективната стварност создава претпоставки човекот не само да ги подреди искуствено констатирани факти, туку и да изгради засебен свет на нивно логичко интерпретирање. Притоа, развојната компонента на мисловниот процес укажува на неговото постојано обогатување на содржините, но и на постојаното зголемување на неговите облици и модалитети. Креативноста се однесува на неговата творечка моќ да ја анализира и критикува актуелната пракса, да ги согледува домените на постојните теоретски достигнувања и, на тој начин, да ги антиципира новите процеси. Систематичноста, пак, на мислењето му овозможува да врши селекција на значајното од помалку значајното и првото да го подреди според определените логички законитости и правила, а со самото тоа да стреми кон определено вистинито сознание.

Сепак, и мислењето, и искуственото констатирање на фактите, независно од тоа што претставуваат темел на создајниот процес, не можат објективно да бидат применети, доколку не се изразени со помош на јазикот. Врската меѓу јазикот и мислењето е толку блиска што тие во процесот на научното сознание одвоено не можат да постојат, при што јазикот претставува материјализирана форма на човековото искуствено мислење. Ваквата заемна условеност на мислењето и јазикот создава претпоставки структурата на објектот што се осознава, а со самото тоа и структурата на знаењето да станат зависни од структурата на

самиот знак и неговата интерпретација. Аналогно на ова, спознавањето и разбирањето на објектот на знаење, односно когнитивната идентификација на логичките правила мисловните содржини, во голема мера, се зависни од структурата на јазикот (структурата на знаците – зборовите) од коишто јазикот е изграден. Тоа подразбира основните облици на научното мислење (поимите, ставовите, исказите, судовите) да не можат да бидат дефинирани без да постои јазикот коишто овозможува именување на нештата. Невозможно е да се размислува, без претходно да постојат зборовите со чија помош ќе се изразат сопствените мисли. Дури и во случај кога не се изговараат зборовите, туку само „гласно се размислува“ во себе, повторно тоа се прави со помош на именување на нештата, односно со помош на јазикот и неговите составни елементи. Несомнено јазикот е основен инструмент за означување (именување) на појавите и процесите, а со самото тоа логиката не може да постои без него, односно таа започнува со чинот на определување на значењето на нештата со помош на зборовите. Притоа, кога се во прашање зборовите и јазикот, треба да се прави дистинкција меѓу нивната употреба во секојдневната комуникација и во логиката. Јазикот, при неговата примена во логиката, мора да биде прецизен, односно да ги почитува основните логички начела, што подразбира дека тој не може да биде неопределен и двосмислен.

На тој начин зборовите и знаците внесуваат прецизност, константност, општост и разбирливост во однос на она што го мислиме. Само благодарение на тоа што определена искуствена содржина, логички антиципирана преку мисловниот процес, се изразува со јазикот преку зборовите, можно е таа содржина да се издвои и фиксира, односно да се обнови низ сеќавањето и да се употреби одново во некоја подоцнежна ситуација. Во секој случај без јазикот човекот, не би можел да ги систематизира своите впечатоци и доживувања, од една страна, како и да воспостави определен ред во нивните меѓусебни релации, а од друга страна, без јазикот не е можно сопствените мисли да се пренесат на другите. За јазикот е карактеристично што неговите изрази имаат реалативна самостојност, при што тие функционираат според определени синтаксички правила. Едноставно, јазикот може да се дефинира како специфичен систем од симболи (знаци) што имаат утврдено значење, коишто можат да се менуваат, или меѓусебно заменуваат, спојуваат, дополнуваат и негираат според определени правила и не мораат задолжително

да бидат слични на објектите што ги означуваат, при што во когнитивните семиотички системи што се употребуваат во информациската технологија тие немаат надворешен ентитет. Јазикот, несомнено, е човечка творба, и е одраз на неговиот еволуциски развој низ конкретната општествена пракса, а со тоа тој претставува значаен инструмент за конституирање и изразување на мисловните процеси, т.е. овозможува реализирање на посложените облици на информирање и комуникација меѓу луѓето.

Токму, благодарение на јазикот, човековата култура се акумулира. Тој овозможува секоја следна генерација да поаѓа од веќе еднаш стекнатото знаење. Притоа, тој како производ на човековата пракса, ја збогатува општествената стварност во повеќе сфери: комуникациска, лингвистичката, културната, научната, филозофската, естетската и сл.

Во секој случај, развојот на човековата наука и култура, истовремено, претставува развој и обогатување на јазикот во сите сфери од човековото живеење. Степенот на развиеност и богатството на јазикот го отсликува степенот на научниот, културниот и цивилизациски развој на човештвото. Основната структура на јазикот ја сочинуваат зборовите и јазичните изрази. Јазикот има развојна компонента. Зборовите настануваат, го менуваат своето значење, некои трајно го зачувуваат, додека други исчезнуваат. Исто така, треба да се нагласи дека едно од основните својства на јазикот е неговата разбирливост, што произлегува од неговиот конвенционален карактер.

Кога станува збор за поврзаноста меѓу јазикот и мислењето, може да се каже дека таа е откриена уште многу рано, на самиот почеток од развојот на логиката (кај Платон, Аристотел), преку репрезентативноста на логичките правилности и доследноста и соодветноста на презентацијата на мисловните содржини, како и дистрибуцијата на лексичките облици со помош на ортономијата, ортологијата и ортографијата.

Имено, формализацијата на дедуктивното заклучување (што прв ја примени Аристотел во неговата Прва аналитика) го овозможи заклучувањето врз основа на определени премиси, преку силогизмите. Притоа, премисите, коишто истовремено претставуваат и логички, но и јазични агрегати, што во себе го содржат и горниот термин (родот), средниот термин видот (видот), и долниот термин (сингуларниот поим) низ определени логички операции (класификација, негација, конверзија) можат логички ментално да конвертираат во

различни форми на предикација со промена на позициите на термините. Во секој случај, станува збор за мрежа на премиси / искази и категории (изразени во семантичка и логичка форма), што овозможува да се изрази структурата на она што се спознава и структурата на она што е спознаено (стекнатото знаење). Тоа совпаѓање на структурите, втемелено врз поврзаноста на мислењето и јазикот, се именува како кореспондентска теорија на вистината.

Од друга страна, и денес, кога доминираат современите информациски технологии, односно конструкцијата на когнитивните системи на знаење настанува како резултат на поврзување на семиотичките (јазичните) структури со мрежите и стеблата на знаци што ги оцртуваат алгоритмите за обработка на податоците низ формално логичките процеси, врската меѓу знаците и мислењето е евидентна. Притоа, треба да се нагласи дека во овие процеси јазикот е формализиран до крајни граници, при што знаците немаат надворешно значење, туку претставуваат засебни ентитети коишто во еден софистициран комуникациски процес произведуваат нови ентитети со иманентна семантичка и логичка интерпретација, што е во спротивност со сфаќањата во однос на употребата на знаците во помалку софистицираните облици на научно сознание, втемелени врз природниот јазик, каде што знакот секогаш мора да биде знак на нешто, односно мора да има значење надвор од себе.

Секако, овде станува збор за формално-логичкиот начин на мислење (заклучување) што се разликува од содржинскиот (психичкиот) процес на мислење. Имено, во науката постои јасно одвојување на формата од содржината на мислењето, при што логичкото мислење не го интересираат социо-психолошките, историските или идеолошките премиси на содржините на мислењето, што кореспондираат со предметот (проблемот) за којшто се размислува. Формалната логика ги запоставува содржинските (квалитативните) аспекти на мислата. Таа ги истражува облиците на мислење (поимот, судот, заклучокот, доказот) независно како од содржината на мислењето (што е условена од областа – предметот на мислење), така и од самиот психолошки процес на мислење што се темели врз перцепции, претстави, паметење и сл. Аналогно на ова, психологијата го опишува процесот на мислење, логиката ги пропишува облиците на мислење, а поединечните научни дисциплини (како што се, социологијата, економијата и историја) се занимаваат со содржинските аспекти на предметот

на мислење. Притоа, психологот го проучува начинот на којшто поединецот мисли, додека логичарот зборува за тоа како поединецот треба да мисли, а социологот или економистот, со помош на процесот на мислење, ги анализираат конкретните содржини што се предмет на мисловниот процес. Психологијата, социологијата или економијата се искуствени науки, додека логиката е нормативна наука. Затоа логичкиот поим на мислењето треба да се посматра одвоено од социо-психолошкиот поим на мислењето, при што логичките закони на мислење, иако важат за секоја личност што размислува, сепак, се безлични, исто како што се граматичките правила надлични, а притоа важат за секој оној што пишува.

Според тоа логиката се темели врз определени правила за процедурите на мислењето (закони - принципи) што овозможуваат научното сознание да биде вистинито. Овие правила логиката ги формулира како закони на вистинитото мислење, дефинирајќи ги како објективни категоријални односи со чија помош се изразува суштината на определена група појави и процеси (нивното настанување, постоење, развој и сл.). Тие се општи и нужни ставови, што важат за секоја појава или процес во областа којашто е предмет на истражување. Принципите (законите) на вистинитото мислење во себе ги инкорпорираат законите на основните карактеристики на вистинитото мислење, што се општи, како и законите на вистинитото замислување на предметот коишто се посебни. Во првата група припаѓаат законите на: предметност, содржајност, определеност, логичка втемеленост, логичка поврзаност, релативна постојаност и развојност. Втората група ги опфаќа законите на единство, идентитет, разновидност, спротивност, противречност и не противречност, постојаност и развојност на предметот на мислење. За овие закони поопширно ќе стане збор во следните текстови. Во оваа прилика, сосема накратко, само ќе нагласиме дека тие претставуваат најопшти логички генерализации врз коишто се темели целокупното предметно и содржинско (научно) вистинито човечко сознание. Притоа, познавањето на овие закони, само по себе, не подразбира спознавање на посебните конкретни вистини, но без почитување на овие закони (принципи) невозможно е да се стигне до вистинито сознание. Или, поедноставно кажано, овие општи логички принципи обезбедуваат предуслови за правилно мислење и заклучување, но потребна е нивна натамошна операцијализација за да се оствари проверено и вистинито сознание при

истражувањето во определена научна област. Оваа задача ја презема методологијата којашто, колку и да изгледа парадоксално, истовремено мора да биде и дескриптивна и прескриптивна (нормативна). Дескриптивниот карактер произлегува од тоа што таа мора при имплементирањето на овие принципи да биде во согласност со научната пракса во којашто тие ќе бидат операционализирани на логичко, техничко, организациско или стратегиско ниво, односно мора да ги има предвид реалните состојби (нивниот опис) во конкретната научна пракса, а од друга страна, нејзиниот нормативен карактер налага таа да се издигне над содржините на таа пракса, односно независно од нив таа треба да обезбеди примена на објективни логички принципи што ќе овозможат стекнување на објективно и вистинито научно сознание. Во тој контекст, методологијата еквилибрира меѓу нормативното и реалното, при што, како ќе забележи Ѓуро Шушник, таа го следи мотото на Буда според кое: “вистината не може да се открие во нејзината целовитост, туку само можат да се покажуваат патиштата по коишто се стигнува до неа”.

Маркетиншки импликации на специфичните карактеристики на услугите

Каролина Илиеска

Развојот на општеството и ИКТ создава потреба од нова парадигма на услужните дејности. Развојот на маркетиншките стратегии, заснован на знаења за маркетингот на производни добра, е недоволен и неефикасен за развој на успешна маркетинг стратегија на услуги. Новата економија подразбира промена на парадигмата за услужните дејности. Според новата парадигма, „услугата е различна од производот”.

Оттука, новата парадигма за услужни дејности овозможува придобивки за менаџерите. Таа им овозможува да откриваат нови можности за настап на пазарот, да креираат нови стратегии и да пронаоѓаат нови партнери. Имено, новата парадигма создава услови за креирање релациски маркетинг со корисникот на услугата и имплементација на стратегии за создавање лојални корисници. Притоа се очекува да се постигне целосна искористеност на ресурсите, а корисникот да ја добие услугата навреме. Комплексната услуга вклучува микс од физички, човечки и мрежни елементи, но времето на употреба на секој од овие елементи е различно.

Новата парадигма овозможува нови придобивки за корисниците на услугите, и тоа:

- производните добра можат да бидат основа за услугите (на пример автомобилот се издава рентакар, при што корисникот добива упатство за користење, начин на резервација, локација на објектот, привилегии од програмата за лојални корисници);
- услугите вклучуваат продажба на поширок физички ентитет и се јавува желба и можност корисниците да изберат на пример седиште во авионот, маса во ресторан, соба во хотел и сл. Во одделни случаи контактот со други корисници е алтернатива за поскапа понуда на услуги;
- експертизата е незадржлива, но придобивките од неа корисникот на услугата може да ги задржи;
- времето игра централна улога во повеќето услуги;
- цената на услугата добива нов аспект и таа мора да биде во релација со квалитетот и вредноста што ја добива корисникот;
- повеќе корисници имаат можност да ја поделат услугата, а тоа може да го зголеми квалитетот на животот и да ја намали цената на услугата, но исто така да го реши проблемот со ограниченоста на одделни ресурси.

Побарувачката за услуги расте како резултат на тоа

што продажбата на стоки сè повеќе е условена од понудата на дополнителни услуги за корисникот, а услужните дејности, во споредба со индустријата и земјоделството, имаат поширока палета на можни методи за создавање услуги. Растот на стандардот на населението ја зголемува побарувачката за услугите со поголем интензитет, отколку што се зголемува побарувачката на стоки, а новите технологии создаваат нови видови услуги.

Услугите имаат свои специфични карактеристики што значајно ги диференцираат од производите, а тие се: недопирливост, неодвоивост, хетерогеност, краткотрајност, недостаток од сопственост. Недопирливоста најчесто е споменувана карактеристика на услугите. Услугите е тешко да се нудат, но и понудата на услуги е тешко да се разбере, бидејќи услугата не може да се види, проба или допре. Но, услугите поседуваат особини што се доживуваат. Имено, искуството, вниманието и задоволството се мерат по користењето на услугата. Доживувањето и очекувањето е субјективно. Корисниците посветуваат посебно внимание на допирливите елементи на услугата: изгледот и однесувањето на вработените, опремата што се користи, името на компанијата и тн. Врз основа на нив, корисникот ја формира перцепцијата за квалитетот на услугата.

Неодвоивоста значи дека корисникот ги перцепира сите видливи елементи на услугата во текот на нејзиното користење, па затоа е отежната контролата при давањето услуги (превоз со автобус или услуга во ресторан кога има голема гужва).

Хетерогеноста создава проблеми во стандардизацијата и контролата на квалитетот на услугите. Решението на овој проблем се бара во едукацијата и мотивацијата на вработените во услужната компанија.

Краткотрајноста е последица на претходните карактеристики. Поточно, вишокот на услуга што е неискористен не може да се складира (ноќевањето во хотел според пониски викенд цени, не може да биде реализирано подоцна во некој друг период). Оттука е потребно да се развие систем на услуги што ќе ја има предвид променливата побарувачка во согласност со сезонскиот и временскиот фактор (гужва во јавниот градски превоз во периодот наутро, кога се патува на работното место или на пладне кога вработените се враќаат, хотелско сместување во сезона и надвор од сезона и сл.).

Недостаток од сопственост значи дека услугата не може да се поседува како производот. Корисникот има пристап до услугата само определено

време (осигурителна полиса во определен период за којшто корисникот платил, авионски карти за определен период). Купувањето на услугата не завршува со пренесувањето на нејзината сопственост на корисникот.

Овие специфични карактеристики на услугата создаваат определени маркетиншки импликации. Така, корисниците добиваат повремено изнајмување или пристап до услугата, т.е. тие не стекнуваат сопственост над услугата. Цената често се заснова на времето. Критериумите за избор на услугата можат да бидат различни за изнајмување од оние за купување, т.е. можат да вклучат доверба или квалитет на персоналот. Притоа, нема сопственост над луѓето, но има изнајмување на експертиза и труд.

Услугите не можат да бидат складирани по процесот на производство. Тоа се должи на краткотрајноста на перформансите на услугата, но се очекува дека определени информациско-засновани излези дека ќе можат да се зачуваат во електронска или печатена форма и да се употребат повеќепати.

Виталната маркетинг стратегија подразбира усогласување меѓу понудата и побарувачката, а клучот кон профит е таргетирање на вистинскиот сегмент во вистинско време и со вистинска цена. Притоа е потребно да се определи кои придобивки се краткотрајни, а кои се трајни.

Корисниците можат да бидат вклучени во процесот на производство на услуги. Имено, вклучувањето на корисниците опфаќа „self service“ и соработка со услужниот персонал. Статусот на корисникот, во овој случај, е како „вработен делумно“. Однесувањето на корисникот и неговите компетенции можат да ја зголемат побарувачката за услуги, па затоа е потребно маркетинзите да ги обучат и едуцираат корисниците. Промената на процесот на дистрибуција може да игра важна улога за корисниците. Дизајнирањето на сервисните можности заедно со корисниците ги определува соодветните локации за продажба на услугата.

Недопирливите елементи доминираат при креирањето вредност на услугата, на пример, кај рестораните за брза храна, одржување, чистење канцеларии, авиопревоз, банки, осигурување, временска прогноза и сл.

Вработените често се дел од квалитетот на услужниот производ. Токму затоа, осигурувањето на работните спецификации и стандарди за вработените во првите редови на услужните дејности се рефлектира врз маркетингот и оперативните критериуми. Но, исто така, искуството и

однесувањето на другите корисници позитивно или негативно влијае врз однесувањето на корисникот, кој треба да донесе одлука за купување услуга. Затоа треба да се креира и соодветен микс за секој пазарен сегмент во соодветно време и да се управува со однесувањето на корисниците.

Постои голема варијабилност во оперативниот влез и излез. Оттука се наметнува потребата за контрола на квалитетот и конзистентноста на услугата, како и унапредување на продуктивноста, преку стандардизација и обука на вработените и корисниците. Конечна цел е креирање ефективна услуга на соодветно место, бидејќи многу е потешко да се заштитат корисниците од можните услужни грешки.

Во таа смисла се јавуваат проблеми за корисниците при оценувањето на услугите. Токму затоа е потребна нивна едукација, со цел тие да знаат да направат вистински избор и да го минимизираат ризикот. На корисниците треба да им се каже што да очекуваат и што да бараат, т.е. да се охрабруваат позитивните „word of mouth“ од задоволните корисници. Стратегиска цел е креирање бренд на којшто ќе може да му се верува.

Времето е значаен фактор, па затоа често услугите се нудат 24/7/365. Приоритетни цели, при тоа, треба да бидат разбирањето на потребите на корисниците поврзани со времето на услугата, минимизирање на времето на чекање и барање начини за постигнување конкурентска брзина.

Каналите на дистрибуција можат да имаат различни облици. Притоа, допирливите активности мора да бидат дистрибуирани преку физички канали, а електронските канали се користат за дистрибуирање на недопирливите, односно информациско-засновани елементи на услугата.

Услужниот процес има суштински импликации врз квалитетот на услугата и задоволството на корисникот. Услужниот процес, всушност, го детерминира начинот како услугата ќе биде креирана и дистрибуирана до корисникот. Сите можни промени во услужниот процес директно влијаат врз задоволството на корисникот. Така, напорот за поголема ефикасност може да резултира со помала сатисфакција. Наметнатиот нов процес пред корисниците особено замената на луѓето со машини може да доведе до незадоволство, така што новиот процес што ја зголемува ефикасноста преку намалување на цената може да резултира со намалување на квалитетот на услугата. Новиот

процес ги овозможува посакуваните придобивки за корисниците (брзина, едноставност, доверба), а тие имаат потреба да бидат едуцирани за тој процес и придобивките од него.

Услужниот процес има влијание врз дизајнирањето на услужната компанија, и тоа врз обезбедувањето на сите потребни перформанси, дизајнирањето на процесите околу корисникот, изборот на локацијата, креирањето на пријатната надворешност, како и разгледувањето на потребите од корисникот за информации, паркинг, храна и тн.

Но, потребна е оценка на алтернативните канали за дистрибуција. За постигнување оптимален квалитет на услугата и максимално задоволство на корисникот, треба да се определи дали корисникот ќе доаѓа во услужната компанија, во канцеларијата за малопродажба, дали вработените во услужната компанија ќе го посетуваат корисникот во неговиот дом или канцеларија, односно дали ќе се користат физички или електронски канали (телефон, факс, e-mail, web site).

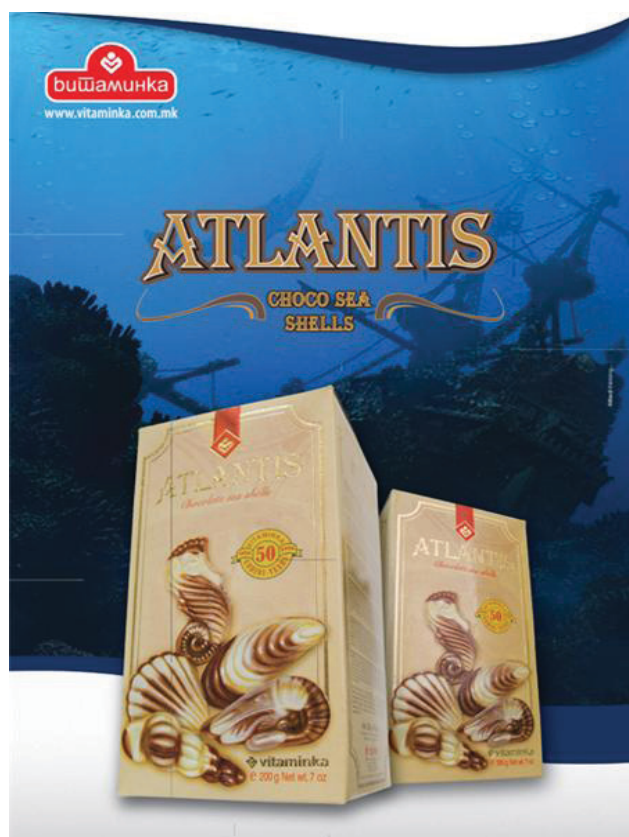
Исто така, неопходна е оптимализација на управувањето, за постигнување рамнотежа меѓу побарувачката и капацитетот на услужната компанија. Кога капацитетот е ограничен, а побарувачката значајно варира, тогаш се јавуваат проблеми, бидејќи услугата не може да биде складирана. Ако побарувачката е висока и го надминува капацитетот тогаш услужната компанија ќе работи со загуба. Ако побарувачката е мала, во тој случај производниот капацитет на услужната компанија е неискористен. Како можни решенија за овој проблем се следниве: управување со побарувачката и управување со капацитетите.

Услужните дејности имаат придобивки од ИКТ, особено во процесот на психичка стимулација и услуга заснована на обработка на информации. Тие придобивки главно се: давање услуги засновани на обработка на информации каде било и во секое време; нова иднина за услугите преку веб страницата, e-mail, интернет, повеќе можности за „self-service“, како и создавање нови видови услуги.

Квалитетот на услугата и задоволството на корисникот зависат од учеството на вработените, како дел од услугата, и од интеракцијата со другите корисници. Менаџерите треба да се концентрираат на техничките и социјалните способности на вработените и да управуваат со однесувањето на корисниците.

СВЕТ НА ВКУСОВИ

Примената на иновативните едукативни методи – битен фактор во зголемувањето на квалитетот на наставно-научниот процес

Снежана Мојсовска Саламовска

Овој текст е посветен на неколкумина мои почитувани професори, чии предавања никогаш не можат да се заборават, коишто придонесле генерации студенти да формираат исклучително позитивни ставови во поглед на студиите по економија, и кои што претставуваат професионална инспирација за многумина.

Во оваа статија е направен обид да се презентираат предностите од примената на иновативните едукативни методи во современиот наставно-научен процес, во однос на исклучивата примена на конвенционалните ex cathedra наставни методи на универзитетите. Една античка поговорка вели: „Студентот не е сад што треба да се наполни, туку факел што треба да се запали!“.

Уметноста на пренесување на знаењата врз студентите не е продукт на современиот свет. Уште од времето на Аристотел, па и пред него, најуспешни и воедно најреспектирани учители биле оние кои умееле да ги пренесат знаењата на студентите на начин на кој истите не само што никогаш нема да се заборават, туку, напротив, континуирано ќе се надградуваат, развиваат и мултиплираат.

Едукативските методи преку коишто им се пренесуваат знаењата на студентите, во светски рамки, континуирано се ревидираат и прилагодуваат на барањата што ги поставува динамиката на современото информатичко општество. Целта е да се постигнат максимални ефекти како резултат на наставно-научниот процес, и тоа во поглед на квалитетот и квантитетот на стекнатите знаења и вештини, нивната применливост, како и развивањето на способностите кај студентите за критичко размислување и донесување одлуки во практиката.

Според еден непознат мудрец, учењето во младоста наликува на длабење во камен, додека пак учењето на постари години наликува на запишување текст на песочна плажа... Да се биде експерт од областа на економијата неспорно е потребен, но не и доволен услов за да се биде и успешен професор по економија. Способноста за пренесување на знаењата и вештините врз студентите е клучна карактеристика на сите успешни професори, независно од научната област на која и' припаѓаат!

Традиционалните пристапи во поглед на универзитетските предавања насекаде во светот се засновани, во најголем дел, на ex cathedra предавања од страна на професорите, надополнети

со индивидуална работа на студентите на зададени задачи. Најголем дел од времето на час, кај традиционалните предавања, го зазема излагањето на професорот, при што главно студентите слушаат, а сосема мал дел учествуваат во дискусијата, решавањето на конкретно зададените проблеми под директна координација на самиот професори и тн. Како резултат на промените што настануваат во општествено-економските текови, когнитивната и едукациската психологија, секојдневно еволуира, па така, за разлика од традиционалните, современите едукациски методи го пренасочуваат фокусот на едукациската активност од професорот кон студентот. Едукациските методи, насочени кон студентите (Student-Centered Teaching Methods) вклучуваат:

- активно учење, при што студентите одговараат на прашања, формулираат сопствени прашања, решаваат проблеми, дискутираат и дебатираат за време на часот;
- кооперативно учење, при што студентите работат во формирани тимови на определени проблеми и проекти, во дефинирани временски периоди и останати услови коишто, освен тимска, овозможуваат и индивидуална одговорност,
- позитивна заемна зависност меѓу членовите на тимот, развивање на интерперсоналните вештини на членовите на тимовите и тн;
- индуктивно предавање и учење при што на студентите најпрвин им се поставуваат тн. предизвици (прашања или проблеми), а предметните содржини се обработуваат во контекст на претходно поставените конкретни проблеми. Во оваа група методи спаѓаат обработката на студии на случаи, проблемски заснованото учење, учењето засновано на работа на проекти, како и методите discovery learning и just-in-time teaching.

Најголем дел од едукациските методи, фокусирани кон студентите најпрвин биле применувани во наставата кај студентите на природните науки, и при тоа работа со мали групи и конкретни студии на случаи и експерименти. Поради исклучително позитивните ефекти кај студентите, овие методи постепено се адаптирале и се' повеќе се применуваат и во општествените науки.

Практиката недвосмислено покажува дека едукациските методи, што се фокусирани кон студентите, нагласено се супериорни во однос на традиционалните методи, кај коишто во фокусот е

професорот со ex cathedra излагање; без оглед дали се работи за тоа колку долго знаењата остануваат во сеќавањето на студентот или, пак, длабочината на разбирање на предметниот материјал, стекнувањето на вештини и способности за критичко размислување и решавањето проблеми. Исто така, овие методи придонесуваат за формирање позитивни ставови кај студентите кон предметите што се предаваат, како и за зголемување на нивото на нивната самодоверба во поглед на стекнатите знаења и вештини.

Научните истражувања од областа на едукациската психологија укажуваат дека едукациските методи засновани на разработка на поставени проблеми (Problem Based Learning) под водство и надзор на професор, значително придонесуваат за развивањето на когнитивните способности на студентите, бидејќи тие, освен на самата содржина, се фокусираат и на примената на знаењето при решавањето на конкретниот проблем, како и на развивањето стратеско и критичко мислење. Со овој пристап професорот повеќе има улога на олеснувач, отколку на класичен предавач.

На студиите од областа на економските науки постои голем потенцијал за примена на иновативни едукациски методи, пред сè, заради високиот степен на апликативност на предметите и наставните содржини, дизајнирани за да ги оспособат студентите за нивно натамошно вклучување во економските текови во практиката. Општествено-економската практика од дипломираните студенти го бара токму она што е наведено како предност на овие едукациски методи: нагласени способности за критичко размислување и решавање проблеми, како и стекнување применливи знаења, а не исклучиво теоретска подготвеност.

Резултатите од анкетите, што Економскиот факултет – Прилеп ги реализира меѓу студентите укажуваат на тоа дека студентите придаваат големо значење на едукациските методи што ги применуваат професорите, и ги рангираат многу високо на скалата на критериуми што го определуваат квалитетот на целокупниот наставно-научен процес. Тоа, секако, претставува дополнителен мотив за професорите да воведуваат иновации од овој тип во наставата и да придонесуваат за зголемување на квалитетот на наставно-научниот процес, што претставува трајна определба на нашиот Факултет.

За многумина Нобеловата награда претставува синоним за престиж во науката и едно од највисоките признанија за остварените научни достигнувања. Кога Алфред Нобел, само една година пред неговата смрт, во 1895 година, ја етаблирал оваа награда, таа опфаќала пет области: физика, хемија, медицина, литература и мир, а првите нобелови награди биле доделени во 1901 година. Во релативно поново време, односно во 1968 година, по повод прославата на 300-годишнината од своето постоење Шведската национална банка ја воведува Наградата за економија во чест на Алфред Нобел. Куриозитет е тоа што оваа награда не е официјална Нобелова награда, но сепак нејзиното објавување и доделување се прави паралелно со другите награди. За првпат, Нобеловата награда за економија била доделана во 1969 година на холандскиот економист, Јан Тинберген и неговиот норвешки колега, Рагнар Фриш за развојот на применети динамички модели во анализата на економските процеси. Оттогаш, па сè до денес оваа награда ја имаат добиено повеќе од седумдесет економисти.

Доколку се направи осврт на сите претходно доделени награди по економски науки, може да се забележи голема хетерогеност во областите на коишто тие се однесуваат. Сепак, според природата на достигнувањата за коишто е доделена, може да се направи класификација на неколку доминантни подрачја. Една од најстудиозните класификации е направена од страна на познатиот шведски економист, Линдбек, којшто ги издвојува следниве подрачја: теорија на општ еквilibrium, макроекономија, микроэкономија, интердисциплинарни истражувања и нови методи во економската анализа.

Во групата лауреати чиј придонес се однесува на теоријата на општ еквilibrium, ќе ги споменеме: Самуелсон, Ароу, Хикс, Дебре и други. Придонесот во оваа категорија во голема мера се однесува на аналитичката структура на теоретските економски модели, често пати преку потенцирање на формалните сличности на овие структури и појаснување на условите за конзистентност, еквilibrium, стабилност и ефикасност на економските системи. Најчесто, придонесот вклучува значајни компаративно-статички експерименти, т.е. анализа на промената на рамнотежните состојби, како

резултат на промени на различните егзогени фактори. Голем број од доделените награди се однесуваат на макроекономијата, т.е. гранка на економската анализа што го објаснува однесувањето на националната економија во целина преку бројни агрегати, како што се: приватната потрошувачка, инвестициите, извозот, увозот, владината потрошувачка на производи и услуги и сл. Некои од придонесите во ова поле се однесуваат на одделни сектори во рамките на националната економија, додека други ја опфаќаат целокупната национална економија. Како позначајни меѓу нобеловците од областа на макроекономијата можат да се споменат: Фридман за неговите достигнувања во анализата на потрошувачката и монетарната теорија, Модилјани и Тобин за пионерските анализи на финансиските пазари, Лукас за развојот и примената на теоријата на рационални очекувања, Солоу за придонесот во теоријата на економскиот развој, Кидленд и Прескот за временската конзистентност на економските политики и движечките сили на бизнис циклусите и др.

Исто така, голем број нобелови награди за економија се доделени за придонес во микроекономската теорија, којашто се однесува на донесувањето одлуки од страна на индивидуалните домаќинства и компании, како и алокацијата на ресурсите меѓу различната употреба според производните сектори во стопанството. Како позначајни меѓу лауреатите од областа на

микроекономијата се следниве: Стиглер за неговите истражувања на индустриските структури и функционирањето на пазарите, Акерлоф и Стиглиц за анализата на пазарите со асиметрични информации, Мертон и Шолс за новите методи за определување на вредноста на деривативите и др.

Неколку нобелови награди за економија се доделени на економисти кои го прошириле доменот на економската анализа во нови подрачја. Така, на пример, творецот на теоријата на јавен избор, Џејмс Бјукенан, е добитник на наградата за неговото истражување на границата меѓу економијата и политичката наука. Слично, Гери Бекер истражува на границата меѓу економијата и социологијата, така што неговиот придонес се однесува на проширувањето на доменот на макроекономската анализа врз широк спектар на човековото однесување и интеракции. Од друга страна, Сајмон Кузнец спроведува емпириски истражувања на границата меѓу економијата и историјата, додека неговиот придонес се согледува во емпириски заснованата интерпретација на економскиот раст. На ова место, вредно за напоменување е и делото на Амартија Сен за неговиот придонес во економијата на благосостојба, при што неговото истражување, во голема мера, се темели на филозофски размисли.

Покрај претходно наведените области на економската наука, Нобеловата награда за економија во повеќе наврати е доделена за развивање нови методи во економската анализа. Меѓу заслужните добитници во оваа група се првите нобеловци, Фриш и Тинберген, а покрај нив можат да се споменат: Васили Леонтиев за развој на инпут-аутпут методот, Џон Неш за пионерската анализа на еквилибриум во теоријата на некооперативни игри, Хекман и Мек Фаден за развој на микроеконометријата како нов метод во емпириската анализа на индивидуалното однесување, Енгл и Гренџер за развој на применети статистички методи за проучување на временската динамика на пазарите и националните економии и др.

И покрај големото значење, сепак, Нобеловата награда за економија се карактеризира и со некои контроверзи. Имено, меѓу добитниците очигледна е доминацијата на американските економисти, кои сочинуваат околу 70 проценти од целокупниот број добитници. Исто така, во критериумите за доделување доминантен е трендот на растечко значење на квантитативните методи, вклучувајќи ги статистичкото тестирање и оценување. Во овој контекст значајно е да се истакне дека, и покрај престижноста, оваа награда не се смета за инструмент

што влијае врз насоката на новите економски истражувања. Причината за тоа, пред сè, е заради фактот што при изборот се поставуваат широки плуралистички критериуми, а исто така се акцентира и повеќедимензионалната природа на економските истражувања.

Во рамките на ТЕМПУС проектот „Магистерски студии по претприемништвото и локален економски развој“, во периодот од 20 јуни до 20 јули, асистентот Дејан Здравески имаше можност да оствари едномесечен студиски престој на Универзитетот на Западна Англија (University West of England-UWE) во Бристол, Велика Британија. Притоа, ваквиот престој беше реализиран во својство на докторант на Економскиот факултет - Прилеп.

Бристол е град во Југозападна Англија со околу 433.000 жители во централниот дел на градот, додека поголемата урбана зона опфаќа околу 1.070.000 жители и претставува најголем културен, образовен и индустриски центар во овој регион. Во минатото Бристол бил едно од најважните пристаништа во Велика Британија, додека во последниве години економијата повеќе е насочена кон креативните медиуми, електрониката и авионската индустрија, а пристаништето е трансформирано во центар на наследството и културата. Неговиот градски пејзаж е комбинација на Грегоријанската и Викторијанската архитектура дополнета со модерни згради, што градот го прават динамична и космополитска средина. Доказ за атрактивноста на Бристол е тоа што тој се вбројува во топ 10. градови за посета во 2009 година од страна на најпродаваниот туристички водич во светот, DK Eyewitness.

Совршената чистота на градот и околината, како и неговата уредност ја потврдуваат високата еколошка свест на граѓаните што, всушност, е одлика на сите граѓани на Велика Британија. Градот, исто така, располага со големи зелени површини што во целост се искористени од страна на жителите на Бристол за спорт и рекреација.

Кога станува збор за менаталитетот на жителите на Бристол, воедно и на В. Британија, според своето лично искуство можам да кажам дека не се согласувам со општоприфатеното мислење за британците како студен и недруштвен народ. Напротив, тие се многу гостољубиви, расположени за разговор во секое време и се одликуваат со нивната препознатлива и специфична смисла за хумор. Од друга страна, кога станува збор за извршувањето на нивните работни обврски, тие се вистински професионалци, во буквална смисла на зборот, што придонесува за високото ниво на развиеност на

општеството, кое овозможува висок квалитет на живот.

Во Бристол се сместени два универзитета, и тоа: Универзитетот во Бристол и Универзитетот на Западна Англија во Бристол што е понов и воедно поголем универзитет. Универзитетот на Западна Англија ги влече своите корени уште од 1595 година со основањето на Навигациско-трговската школа, додека во 1969 година и официјално прераснува во Универзитет на Западна Англија во Бристол. Со околу 30.000 студенти, Универзитетот на Западна Англија во Бристол воедно е и поголемиот од двата универзитета. Истовремено, тој е еден од водечките и најбрзорастечки универзитети во Велика Британија што посебен акцент става на интердисциплинарни истражувања со широк спектар на јавни и приватни партнери. Универзитетот на Западна Англија е амбициозна научно-истражувачка институција којашто е ориентирана кон остварување на својата мисија - да стане водечка истражувачка институција во Велика Британија. Според некои проценки, повеќе од една третина од истражувањата спроведени на овој Универзитет, се сметаат за водечки светски истражувања, во смисла на оригиналноста и значењето. На Универзитетот постојат 19 факултети, меѓу коишто можат да се набројат: Факултетот за бизнис, Правниот факултет, Факултетот за историја, политика и филозофија, Факултетот за компјутерска техника и креативни технологии, Факултетот за инженерски дизајн и математика и многу други. Притоа, секој од овие факултети нуди голем број атрактивни студиски програми. Во рамките на Универзитетот се наоѓаат четири студентски домови (кампуси) коишто се во непосредна близина на факултетите и располагаат со извонредна инфраструктура и услови за живот и студирање. Во текот на едномесечниот престој имав прилика да се уверам дека сите ресурси на Универзитетот постојано им се располагање на студентите, почнувајќи од објектите за студирање (училници, лаборатории, библиотека, печатачи, фотокопири и сл.), па сè до објектите за одмор и рекреација (ресторани, кафе-барови, мини-маркети, спортски терени, базен и сл.). Универзитетот има развиен информациски систем, што функционира беспрекорно. На додипломските студии има два семестра, додека во летниот период се нудат голем број курсеви и летни школи како за додипломците, така и за постдипломците.

На Универзитетот на Западна Англија се наоѓа најголемата библиотека во Југозападна Англија, којашто, всушност, се состои од 5 библиотеки, групирани според областите на студирање. Овие библиотеки обезбедуваат пристап како до печатени, така и до електронски книги и списанија, содржат аудио-визуелен материјал, како и безжичен пристап до мрежата на Универзитетот и до интернет. Овие библиотеки им се на располагање на студентите 24 часа во текот на денот.

Престојот како гостин на Факултетот за бизнис, го искористив за продолжување на истражувањата и работата на својата докторска дисертација. Идеалните услови за работа и можностите што ги нуди Универзитетот на Западна Англија, како и средбите со професори и соработници од мојата област и меѓусебната размената на искуства и мислења беа од исклучително значење за континуитетот во истражувачката работа. Исто така, активното учеството во летните

курсеви, работилници и семинари што беа организирани од страна на Универзитетот на Западна Англија во рамките на нивните летни активности ми помогна да се стекнам со нови сознанија од областа што ја истражувам.

На крајот, би го потенцирал фактот дека ваквите студиски престои се од големо значење за секој постдипломец и докторант заради зголемување на неговите искуства и знаења. Исто така, ваквите престои претставуваат и афирмација на самата институција, и во крајна линија, на државата од којашто потекнуваат младите истражувачи. Сето тоа би придонело за зголемување на квалитетот на високото образование во Р. Македонија, преку поквалитетни високо-образовани кадри кои би биле во можност да ги пренесат веќе докажаните образовни принципи што функционираат во западноевропските земји. Со самото тоа ќе се создадат услови за исполнување на европските стандарди во високото образование.

University West of England-UWE

Можеш ли да го откриеш впиеното во тебе?!

Анкица Стојаноска

Колку длабоко можеш да продреш за да го откриеш впиеното во тебе? Во ноките со полна месечина, кога здивот се искачува по отсјајот од ѕвездата, јас гребам по површината на меморираното секојдневие за да закачам некој од моите спомени. Лилјакот скришно ја следи мојата дланка, а задреманата птица на црешата во дворот го испушта последниот звук по одминатиот ден. Тука некаде се скриени летните бои што ја обликуваат сликата за...! Ете, забелува небото од последното лето, полно со миризливи сокови и балсамирани ноќи.

Еј, запри! Застани! Се лизга низ прстите последната приквечерина покрај водите на Охридското Езеро. Отспротива те заслепува рефлексивната од случките, а ти стоиш исправено пред КАРМАТА што ти го оцртува патувањето во следниот ден/круг. Но, колку од багажот ќе понесеш со себе е енигмата на помнењето?! Во куферот со мали исечоци стојат сите скриени погледи, сите намигнувања на зајдисонцето, сите дождовни капки на повиените рамена, сите стапки по песокот што со векови ги испишува приказните за вљубените, сите закатанчени тајни зад портите на Самоиловата тврдина, сите молитви на Плаошник, сите ноти и театарски движења во Античкиот театар, сите портрети од сликарите (со боја или перо) што минале низ устието на уметноста за да влезат во храмот на просветленоста...тука каде што светлината и темнината постојано си ги менуваат местата, а црвената и црната се извезани на вечниот етно ракав од ризата на Везилката...Ленка ли е или секоја друга мома од спомените на Миладиновци?! Дали можеш да го слушнеш глаголењето на Климента и да ги запознаеш дидаскалиите на учените кај Кирила, дали Методиј ти е помил од кандилото што ти помага да ги читаш неговите живописанија? Бисерот од длабочините на душата или од дното на Езерото има иста сребренесто – бела убавина, чија седефеста мекост се зарива во дамарите, трае и ги разоткрива вештите филигрански движења по жедта за вечен опстој на повеќепати кроеното парче земја под небесниот лак.

Што ли е она што те тера да го откриваш впиеното во тебе од последното лето или сите лета пред него и по него? Можеби треперењата на

поетскиот изблив и творечкиот набој од водите покрај Дрим ја слават вековната љубов кон речта што не знае да запре...Речта на Мисирков, Чернодрински, Конески...речта на оние што летата ги минуваа покрај газбената ламба за да ја овековечат светлината на македоската трајност и разнишаното поигрување со судбинското опстојување тука каде што истрелот од Прилеп и Куманово го заруменил утрото за себеспознавање.

Дали трагите ги знае птицата од блиската цреша или се тоа траги што водат низ вековното откривање на милозвучноста на вокалите во писмото со спомени од сите минати лета на падините на душата што не знае да мирува откривајќи го впиеното во себе?! Тежи куферот со спомени, но уште потешка е желбата да се измие утрото во водите на Езерото за навек да запре потрагата по минатите лета, зашто иднината се прекројува според впиеното во нас.

АИЕСЕК, како најголема светска студентска организација, што постои за да овозможи размена на студенти, нуди можности секој студент да доживее една неверојатна приказна што ја менува личноста и нејзиниот поглед на светот. Окружени со секојдневието и безличните активности, за жал, најголем број од овдешните студенти не се обидуваат да си овозможат себеси потрага по интересни можности за надградба. Но, токму тоа им успеа на членовите на АИЕСЕК-Прилеп кои решително и амбициозно презедоа чекор во нивниот живот и заминаа на пракса во далечните земји од светот, како што се Малезија и Индија. Дел од искуството на нашиот колега, Блаже Аризанов, кој веднаш по студентските денови замина на пракса во Индија, го споделуваме со читателите на овој број на Еквилибриум.

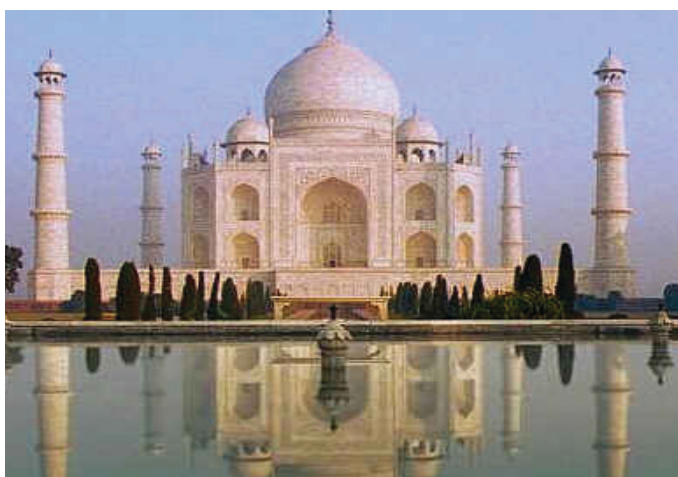
“Моето членство во меѓународната студентска организација АИЕСЕК започна уште на самиот почеток од моите додипломски студии во 2006 година и со мали прекини останав во АИЕСЕК до крајот на додипломските студии во 2010 година, кога станав алумни на локалниот комитет на АИЕСЕК при Економски факултет-Прилеп. Развојот на АИЕСЕК-Прилеп воедно претставуваше индивидуален и професионален развој на неговите членови со кои имав привилегија да контактирам, соработувам, да се развивам и да се забавувам како никогаш претходно. Притоа, на тој пат постоеа и пречки, но и стремеж да го одржиме и развиеме АИЕСЕК на едно повисоко ниво што ќе го пренесеме на следните генерации. Имено, смислата на животот е да се надминуваат пречките без притоа да се изгубиме себеси. Тоа е една од клучните способности што од медиокритет можат да направат личност која во секое поле од животот ќе дејствува според принципот „Out of the box“.

Правото за реализирање практична работа во странска компанија или невладина организација го стекнав по третата година од студиите, со положени две третини од предвидените испити. Извесно време поминав во потрага на соодветен аранжман на европскиот континент, но брзо сфатив дека воопшто не е лесно да се најде вистинската компанија што одговара на моите очекувања и посакувана експертиза. Имено, повеќето европски земји и

компаниии не се подготвени да примат студенти од Република Македонија и околните балкански земји, бидејќи сметаат дека глобализацијата, како процес, недоволно е застапена кај нас, т.е. дека сме затворено општество, недоволно силно за да се поткрепи каква било идеја, и последователно на тоа, не ги споделуваме во доволен обем европските вредности и интелектуална подготвеност.

Револтиран од претходното искуство и со намера да им докажам на европските „ентузијастии“ дека и ние знаеме да размислуваме самостојно, географската област ја проширив во пошироки размери и од пред извесно време добив одлична можност за практикантска работа во реномирана софтверска компанија во Делхи, Индија, на проект за лансирање на нов софтверски производ на пазарот. Овде наидов на вистинска професионална работна атмосфера, каде што англискиот јазик е за деловна кореспонденција, практичната обука се изведува во повеќе области што досега ги изучував теоретски од книгите по маркетинг (од телемаркетинг техники, па сè до реализација на состаноци со бизнис клиенти и техники за истражување на пазарот) и харизматични директори кои истовремено ги владеат и реализираат во својата фирма менаџерските принципи од американската школа за менаџмент.

Интелектуалното искуство е само еден сегмент од целокупното искуство што овде го добивам со секој изминат ден. Но, секако, неопходно е да се спомене и културното искуство. Иако Делхи е пренаселен и во голема мера сиромашен град со луѓе кои спијат покрај патишта, сепак, тоа не ги спречува овдешните жители да живеат во согласност со религиозните норми и во мир со сè она што ги окружува. Густината на собраќајот е огромна, но тензија или нервоза речиси и не постои, а сообраќајните инциденти се вистинска реткост. Замислете како би било тоа кај нас?! Она што е фасцинантно е големото почитување што локалните жители го покажуваат кон странците, особено кон Европјаните и Американците. Едноставно морате да се навикнете на “Hello” поздравите од непознати луѓе и коментарите дека изгледате како филмска звезда... Кому не би му годело тоа? Мене секако ми годи...”

Ова е само една од успешните приказни на нашите членови. Тие сакаа да напредуваат, да се развиваат и да успеат. Се надеваме дека оваа успешна приказна ќе ве натера да размислите за вашата иднина и да ги проширите вашите хоризонти.

LUKAS
SPORT

КАЛЕНДАР НА НАСТАНИ 2011/2012

АКАДЕМСКИ ЧАС

15 Септември

30.09.2011

-15.10.2011 година

КОНДЕНЗИРАНА НАСТАВА

28.10.2011 -

05.11.2011 година

КОЛОКВИУМСКА
НЕДЕЛА

8 ДЕКЕМВРИ

СВ., КЛИМЕНТ
ОХРИДСКИ,

ДЕКЕМВРИ

ПРОМОЦИЈА НА
ДИПЛОМИ

19.12.2011 -

27.12.2011 година

КОЛОКВИУМСКА
НЕДЕЛА

Економски факултет - Прилеп

ул: Ѓорче Петров бб
7500 Прилеп
тел: 048 / 427-020, 427-021
e-mail: eccfp@uklo.edu.mk
www.eccfp.uklo.edu.mk